

ABE BONNEMA 2015 ARCHITECTUUR PRIJS

Juryrapport Abe Bonnema Architectuurprijs 2015

1 december 2015

Samenstelling jury

Het Bestuur van de ir. Abe Bonnema Stichting stelt voor elke editie van de Abe Bonnema Prijs een onafhankelijke, deskundige jury samen. De jury voor de Abe Bonnema Architectuurprijs 2015 kent de volgende samenstelling:

- Frans Evers (voorzitter)
- Marjolein van Eig
- Nynke-Rixt Jukema
- Marijke Martin
- Edwin Oostmeijer
- Koen van Velsen

Marc A. Visser treedt namens de ir. Abe Bonnema Stichting op als secretaris van de jury (zonder stemrecht).

Werkwijze

De jury is na een schriftelijke voorbereiding vier keer bijeengewees. Tijdens de eerste zitting is geïnterviewd of juryleden enige betrokkenheid hebben bij één of meerdere inzendingen. Dit blijkt niet het geval. Voor de editie van de Abe Bonnema Architectuurprijs 2015 komen gebouwen in aanmerking die zijn opgeleverd in 2013 of 2014. Getoetst aan ontvankelijkheid en aan de formele criteria valt één inzending af, omdat de aangegeven opleverdatum van het project in 2015 ligt. Het project kan bij de volgende editie opnieuw worden ingezonden.

Na enkele beoordelingsrondes resteren acht inzendingen, die vervolgens door de jury zijn bezocht. Daarbij is telkens de projectarchitect aanwezig om nadere toelichting te geven. Aansluitend aan de projectbezoeken is besloten om vijf nominaties aan te wijzen. Tijdens een aparte slotbijeenkomst is de winnende inzending van de Abe Bonnema Architectuurprijs 2015 bepaald. De voordracht is unaniem.

Karakteristiek van de inzendingen

Op de sluitingsdatum van de Abe Bonnema Architectuurprijs zijn op het secretariaat 61 inzendingen ontvangen. Het algemene niveau van de inzendingen is hoog. De jury is niet alleen blij met de toename van het aantal inzendingen (20 procent ten opzichte van de eerste editie in 2013) maar stelt

ook vast dat het niveau in kwalitatieve zin omhooggegaan is. Ook nemen meer gerenommeerde en grotere bureaus aan de editie van 2015 deel. Ondanks de crisis zijn er indrukwekkende opdrachten verstrekt en is er sprake van interessante opgaves. Er is in de betreffende jaren opvallend veel geïnvesteerd in culturele gebouwen, musea en poptempels, maar ook weer in de woningbouw.

Er is sprake van een zeer gevarieerd aanbod aan projecten. Deze verzameling is volgens de jury een mooie afspiegeling van wat er de afgelopen twee jaar in Nederland is gebouwd.

Beoordelingscriteria

De jury van de Abe Bonnema Architectuurprijs heeft de inzendingen beoordeeld op basis van het door het bestuur vastgestelde reglement. Twee formuleringen staan daarbij centraal:

De prijs is bestemd voor de architect van een gebouw dat in de afgelopen twee jaar (2013/2014) in Nederland is opgeleverd en dat naar het oordeel van een onafhankelijke, deskundige jury een prestatie is van uitzonderlijke, hoogwaardige architectonische kwaliteit, dat toekomstige generaties inspireert en dat tot voorbeeld strekt.

Het jaarthema is 'dialogo'. Een weloverwogen en tegelijk eigenzinnige dialoog, zowel met de gebouwde omgeving als met het gangbare typologische, materiaal-technische en stilistische repertoire, is een opvallend kenmerk van Bonnema's oeuvre. Bij beoordeling van de inzendingen zal de jury bijzondere aandacht besteden aan de wijze waarop het begrip 'dialogo' op originele, prikkelende en vernieuwende wijze gestalte heeft gekregen.

De vraag 'wat zou Abe ervan gevonden hebben?' is nadrukkelijk niet aan de orde. De jury kan goed overweg met de drie kernbegrippen uit het jaarthema. Kortweg is dit te reduceren tot een dialoog met de (historische) omgeving, de typologie en de materialisatie.

De vraag of er sprake is van typologische vernieuwing is voor de jury in eerste instantie soms lastig te beoordelen omdat niet bij elk project ook plattegronden (en doorsnedes) zijn ingezonden. Dit heeft te maken met de beperkingen die aan het digitaal inzenden zijn gesteld (maximaal 6 afbeeldingen).

Op verzoek van de jury werd door de indieners van de geselecteerde projecten volledige documentatie beschikbaar gesteld. Daarmee kon het projectbezoek goed voorbereid worden.

Voor volgende edities van de Abe Bonnema Prijs doet de jury de aanbeveling om bij de indieningsvereisten het inzenden van plattegronden en doorsnedes verplicht te stellen.

Conform het reglement staat het de jury vrij om ook eigen accenten te zetten. De jury van de Architectuurprijs 2015 vindt dat bij beoordeling ook het begrip 'eigenheid' zou kunnen worden gebruikt. Het winnende project moet een emotie teweeg brengen en het dient zich letterlijk te onderscheiden: *'het moet je in je hart raken en je blij maken'*.

Volgens het reglement kan het oeuvre van de inzenders worden meegewogen. Het prestige van de Abe Bonnema Prijs gaat omhoog als de laureaat een constant niveau van productie laat zien. Het oeuvre van Felix Claus Dick van Wageningen Architecten laat dit constante niveau zien. Het Nationaal Militair Museum is in de ogen van de jury dan ook zeker geen eendagsvlieg.

Algemene observaties

Op grond van de ingediende projecten is de jury van oordeel dat de gemiddelde kwaliteit en de technische professionaliteit in Nederland op een hoog niveau ligt. Tegelijkertijd lijkt er sprake van een zeker conservatisme in de Nederlandse architectuur. Gelukkig heeft de jury ook een aantal echte uitschieters aangetroffen.

Het bijzondere van Nederland is dat de gemiddelde kwaliteit zo hoog is. In andere landen tref je wel eens gebouwen van uitzonderlijke klasse, maar over het algemeen is daar gemiddeld sprake van een lager kwaliteitsniveau, aldus de jury.

De inzendingen getuigen volgens de jury van zorgvuldigheid. Er is een enorme variëteit – zowel in programmatische zin als in het type locatie (binnenstedelijk, buiten de stad). Het is vooral inspirerend om te ervaren hoe verschillende architecten op uiteenlopende wijze omgaan met hetzelfde type opgaven.

Beoordeling nominaties

Treebeek Centrum fase 1

JO JANSSEN ARCHITECTEN

architect: Jo Janssen

De jury prijst de moed en de energie van zowel architect als opdrachtgever om in een relatief lastige situatie nieuwe kwaliteit tot stand te brengen. Lastig omdat de voormalige mijnwerkerskolonie Treebeek in een krimpgebied ligt, omdat het sociale woningbouw betreft en er sprake is van een complexe stedenbouwkundige context. Met veel engagement is ingezet op een hoog ambitieniveau, waarbij een reparatie van de structuur van het tuindorp van ir. Leliman uit het begin van de vorige eeuw is nagestreefd, maar dan met een eigentijds programma en een eigentijds materiaaltechnisch en stilistisch repertoire. Door een zorgvuldige reparatie van het stedelijk weefsel kon een aantal monumentale bomen blijven staan. De nieuwe woningen bieden een rijke typologische variatie, met bijvoorbeeld de kangoeroe woning en met saillante details, zoals een bankje naast de voordeur. De stedenbouwkundige compositie en de architectonische expressie gaan een vruchtbare dialoog aan met de historische context en verschaffen Treebeek letterlijk nieuw perspectief. Met dit vernieuwende project draagt Jo Janssen volgens de jury bij aan de herwaardering van een kwalitatieve standaard in de sociale woningbouw. Dat hij er samen met zijn opdrachtgever in het krimpgebied van Treebeek in geslaagd is om zo'n indrukwekkend resultaat te bereiken is volgens de jury een inspirerend voorbeeld van vernieuwing in de architectuur van de woningbouw.

Kaasmakerij De Tijd

BASTIAAN JONGERIUS ARCHITECTEN

architect: Bastiaan Jongerius

Bij Kaasmakerij De Tijd heeft de jury zich afgevraagd of het überhaupt mogelijk is om een relatief groot industrieel volume in een kwetsbaar UNESCO-landschap als de Beemster in te passen. Bastiaan Jongerius toont op voortreffelijke wijze aan dat dit kan. Aan zijn ontwerp ligt een integer onderzoek ten grondslag, waarbij de dialoog (met de omgeving, met de historie, met het archetype van een zuivelfabriek) op verschillende schaalniveaus tot uitdrukking komt. De Kaasmakerij is een krachtig horizontaal gebouw, dat met zorgvuldige geometrische precisie is gepositioneerd en gedimensioneerd. De houten colonnade rond het gebouw symboliseert de bomenrij, die zo kenmerkend is voor de Beemster maar meestal rondom grootschalige bebouwing in het open landschap wordt toegepast als een vorm van camouflage. De colonnade, de glazen gevels, de subtiele plaatsing van het gebouw op een plint en de haarscherpe beëindiging van het dak verlenen de kaasfabriek een zekere monumentaliteit. Het materiaal- en kleurgebruik ondersteunt dit. De jury heeft grote waardering voor de toewijding waarmee Bastiaan Jongerius de nieuwbouw voor CONO kaasmakers heeft vormgegeven. Aan het debat over ruimtelijke interventies in alom gekoesterde landschappen levert Jongerius op originele en prikkelende wijze een bijdrage.

Cacaofabriek Helmond

ARCHITECTENBUREAU CEPEZED B.V.

architect: ir. Ronald Schleurholts

De jury heeft veel waardering voor de wijze waarop een ter ziele gegaan industrieel gebouw tot een levendige eigentijdse cultuurtempel is omgetoverd. De architect is met zijn verbouwingsontwerp een geslaagde dialoog aangegaan met de omgeving en met de nog aanwezige historische fragmenten in de cacaofabriek, zoals de betonnen kozijnen. Ronald Schleurholts is terughoudend geweest waar dat nodig was en heeft uitgepakt waar dat kon. Een knappe ingreep is volgens de jury het opnieuw aanbrengen van de schildkap op een van de bouwdelen, waarin nu de technische installaties zijn ondergebracht. De bijzondere dakkapellen, de grote glazen puien en de onconventionele gevelbekleding aan de zuidzijde verlenen het gebouw een eigentijdse uitstraling. De verschillende functies in de nieuwe culturele hotspot van Helmond zijn op vernuftige wijze ingevoegd en op een ontspannen manier met elkaar verbonden, waardoor een logisch ensemble en een aangenaam verblijfsklimaat ontstaat. Illustratief daarvoor is dat in de nieuwe cacaofabriek naast de bonbonnière een tattooshop is gevestigd. Transformatie van industrieel erfgoed is een actuele architectonische opgave in Nederland. Door de innovatieve versmelting tussen oud en nieuw is volgens de jury bij de cacaofabriek in Helmond op voorbeeldige wijze gestalte gegeven aan het jaarthema.

Rozet Arnhem

NEUTELINGS RIEDIJK ARCHITECTEN

architect: prof. Ir. Michiel Riedijk

De jury vat gebouw Rozet op als een belangrijke bijdrage aan de vernieuwing van de architectuur in Nederland. De wijze waarop de trap als openbaar element de uiteenlopende programmaonderdelen van het cultuurpaleis met elkaar verbindt, is te beschouwen als een typologische vernieuwing. Deze 'promenade architecturale' komt ook in ander oeuvre van Neutelings en Riedijk voor, en levert bij de Rozet in Arnhem een prachtig ensemble op, waarin letterlijk ruimte is voor dialoog.

De oogstrelende zandkleurige gevel is prachtig gedetailleerd en gaat een interessante dialoog aan met voorbeelden van naoorlogse architectuur elders in Arnhem. De Rozet is een knappe inpassing op een beperkte footprint in een beladen historische context. Aan de directe omgeving van de Rozet en aan de verblijfskwaliteit levert het gebouw een flinke impuls op beeldniveau, al zit het meeste 'straatleven' vooral in het gebouw zelf. In functionele zin is de Rozet razend slim in elkaar gezet, de rijke outillering en materialisering van het interieur maken bezoek en verblijf echt feestelijk. Met zijn ontwerp voor dit gebouw getuigt Michiel Riedijk van groot vakmanschap.

Nationaal Militair Museum

FELIX CLAUS DICK VAN WAGENINGEN ARCHITECTEN

Ing. Dick van Wageningen

Het Nationaal Militair Museum is volgens de jury een gebouw van internationale allure. Dit on-Nederlandse bouwwerk roept emoties op. Het NMM is een krachtig statement en een messcherp meesterwerk. In een prachtig en historisch beladen landschap is een indrukwekkend gebouw verrezen. De grote schaal, de horizontaliteit en de toepassing van glas rondom lijken een verwijzing naar gebouwen van Mies van der Rohe en Philip Johnson. Het gebouw past perfect bij de grote schaal. Het landschap wordt omarmd. Bij de positionering is optimaal gebruikgemaakt van de in het terrein aanwezige hoogteverschillen en de relatie met de voormalige start- en landingsbaan. Die positie heeft ook geleid tot een ontspannen en volstrekt logische entree en verdere routing door het omvangrijke donkerbruine museum.

Naast de interactie met het landschap en zijn geschiedenis wordt ook de dialoog aangegaan met het museum als architectonisch type en met het gangbare materiaaltechnisch en stilistisch repertoire. Opvallend zijn de gigantische glazen gevelvlakken en de enorme vakwerkliggers die het gehele volume vrij indeelbaar maken in drie dimensies. De kern levert stabiliteit, zowel letterlijk als figuurlijk. De intermediaire ruimtes tussen de intieme museumzalen zijn een geweldige typologische innovatie. Na de soms heftige beleving van emoties wordt de bezoeker even een rustpunt gegund in een vanuit het dak verlicht tussengebied.

Een andere eenvoudige maar zeer effectieve vondst is de omgekeerde glasgevel, waarbij de kolommen buiten staan. Doordat de binnenzijde glad is reflecteren de geëxposeerde objecten in het glas. Het gebouw reageert dus heel precies op zijn omgeving maar ook op de inhoud. De jury vindt het subliem dat de objecten - hoe kwetsbaar ook - relatief van dichtbij benaderbaar zijn, dankzij een zeer lichtvoetig vormgegeven barrière.

Dat de samenwerking met de tentoonstellingsontwerpers en de andere disciplines al tijdens de aanbestedingsfase is aangegaan werpt haar vruchten af. Dit maakte het mogelijk om parallel op te trekken en een integraal ontwerp te maken dat zichtbaar extra waarde heeft opgeleverd.

De jury is onder de indruk van de staaltjes van ingenieurskunst van het complete ontwerpteam waarmee het NMM tot één *gesamtkunstwerk* is geassembleerd. De jury is van mening dat onder regie van Felix Claus en Dick van Wageningen Architecten met het Nationaal Militair Museum een prestatie is geleverd van uitzonderlijke, hoogwaardige architectonische kwaliteit, die toekomstige generaties inspireert en internationaal tot voorbeeld strekt.

Conclusie

Alles overziend is de jury enthousiast over het hoge niveau van de inzendingen voor de Abe Bonnema Architectuurprijs 2015. Het gaat goed met de Nederlandse architectuur en dat stemt tot grote tevredenheid. Er is sprake van een rijke oogst, zowel in de nieuwbouw als in de transformatie. Ook in de woningbouwarchitectuur signaleert de jury nieuw elan en doorzettingsvermogen. De vijf genomineerde gebouwen getuigen elk op eigen wijze van uitzonderlijke, hoogwaardige architectonische kwaliteit. Lof van de jury gaat uit naar de architecten en hun ontwerpteam, maar ook de opdrachtgevers verdienen het om te delen in de eer, vanwege hun moed en lef om ruimte te geven aan inspirerende, vernieuwende architectuur.

Bij beoordeling van de inzendingen heeft de jury bijzondere aandacht besteed aan de wijze waarop het begrip 'dialoog' op originele, prikkelende en vernieuwende wijze gestalte heeft gekregen. Dit komt het beste tot uiting bij het Nationaal Militair Museum. Het jurybesluit is unaniem.

De jury draagt Dick van Wageningen van FELIX CLAUS DICK VAN WAGENINGEN ARCHITECTEN voor als winnaar van de Abe Bonnema Architectuurprijs 2015.